

Supliment al
"Cuvântului Românesc"

GLASUL CERBICIEI

REVISTĂ DE CULTURĂ ȘI ISTORIE BĂNĂȚEANĂ

Nr. 1 * Anul I

*Cioaca Mare (641m),
cel mai înalt munte
din Voivodina*

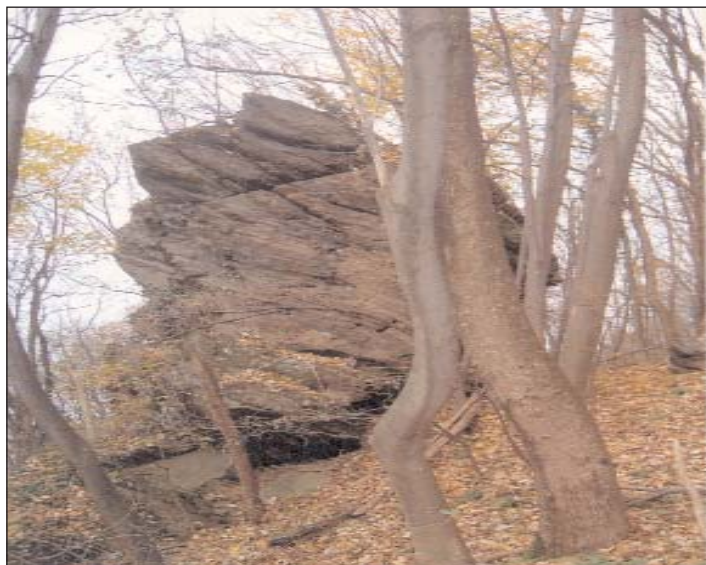

GLASUL CERBICIEI – GLASUL BANATULUI MONTAN

Stimați cititori, la inițiativa unui grup de tineri entuziaști, ne-am propus să realizăm o revistă despre trecutul, prezentul și perspectivele cultural-istorice a românilor bănățeni, pregătind materiale variate, articole originale, care prin calitate, varietate și inedit să trezească un viu interes. În faza experimentală, revista va apare periodic (trimestrial), sub egida CRS.

Codrul, frate cu românul, din cele mai vechi timpuri ascunde legende, basme, tradiție, folclor și istorie, iar cerul și pământul, omul și natura, convețuiesc într-o armonie aproape perfectă cu arta și înțelepciunea primordială. Strămoșii geto-daci erau inițiați în tainele Codrilor pe care le transmiteau prin viu grai urmașilor.

Munții Vârșetului l-a atras pe om, oferind condiții prielnice pentru apariția, supraviețuirea și dezvoltarea comunităților umane. Cerbul lat *Cervus* este un mamifer de pădure foarte răspândit în zona așa zisă capul-coada Carpaților, pe unde trecea în timpul romanilor drumul ce lega Mezia cu Limesul, iar muntele Cioca Mare (641m) a fost folosit ca punct de observator, căci din vârful lui se putea vedea întreaga pustă bănățeană. Numeroase nume de locuri din Banatul montan se referă la Cerb. Numele locului s-a fixat cu ușurință și datorită valorii sufixului -os-oasă, Cerboasa (locul de cerbi). Potrivit unei credințe, superstițioase, pentru a înlătura o primejdie oarecare, se evită pronunțarea numelui animalului din partea căruia se poate ivi pericolul.

Eutopicul „Poiana,” se referă la o realitate clară și concretă : loc în pădure fără copaci și acoperit cu iarbă, iar toponimul „Ciorbești,” reprezintă întreg neamul cerb. Poiana Ciorbeștilor (Srediștea Mică) sau Valea Răgetului (Coștei) este locul unde cerbii coboară la

izvoare și de aici se aude răgetul lor. În tezaurul folcloric bănățean, un ritual vechi, în curs de dispariție este – Jocul Cerbului, iar din bogatul repertor al cântecelor creștino-laice dedicate Nașteri Mântuitorului - „ Colinde „, un loc aparte îl ocupă „ Colinda Cerbului,„ . Cerbul și românul, au convețuit secole în șir pe aceste plaiuri, rupte dintr-un colț de rai.

Într-o cronologie istorică, numele marelui rege de la Helis (Piscul Crasanilor), DROM-I-CHAITES, include o variantă cu sensul acela de cerb, (cf. lat. haedus,

alb,edh, rom ied got, gaits „, capra,, ; rom „, zgatie,,). În limba tracă, cu vremea „ Cerb,, a fost echivalent cu „ Viteaz,, (cf.rom. a cuteza), de unde și sensurile celebrului „, toponim SARMI-ZE-GETUSA, Legământul (legătura) Vitejilor (cf. rom. Sarma ; romasog) sau SARMIZ-E-GETUSA „, Voievodul (Vrăciul) Cerbilor,, (cf. rom. Cermus). Pe timpul geților numele Târgoviștei, TERGA-ISTAI se traduce „, Fiii (luptătorii) Cerbului,,. Cronicarul Balthasar Walter, la 1597, relatând dramatice întâmplări din viața lui Mihai Viteazul, amintește de cei doi cerbi domnesticiți, care au făcut câteva drumuri împreună cu Mihai și dormeau adesea lângă cortul stăpânului. Au mers la luptă și expediții; fără teamă. În lupta de la Călugăreni... unul dintre ei murind din întâmplare, celălalt nesuportând durerea, s-a ascuns în pădure. Revista „Glasul Cerbiciei,, își propune să promoveze valori culturale și istorice din spațiu geografic numit – Țara Banatului, cu mândrie, dârzenie și încăpățănare, iar cuvântul scris să vibreze adevărul sacru și sfânt al neamului nostru. Locuitorii din împrejurul Vârșetului (Marcovăț, Srediștea Mică, Mesici, Sălcița, Coștei, Iablanca, Voivodinț, Straja și Râtișor) acum e limpede, că erau imitați în tainele zalmoxiene, dovadă fiind și numele atâtor locuri care fac referință la CERB.

Dorinel Stan

Responsabil pentru sectorul informare: Marin Gașpăr

Redactor fondator: Dorinel Stan; **redactor tehnic:** Ionel Stângu

Redacția: drd Juica Brândușa, dr Gligor Popi, Petru Flora, Natalia Stan, Daniel Gaita, Aurelia Crăiete, Nelu Turcoane și Livi Stamin.

Înregistrat la Secretariatul pentru Informații, Republica Serbia, nr. 1085/91 **“Cuvântul românesc”** apare sub egida **Comunității Românilor din Serbia;**

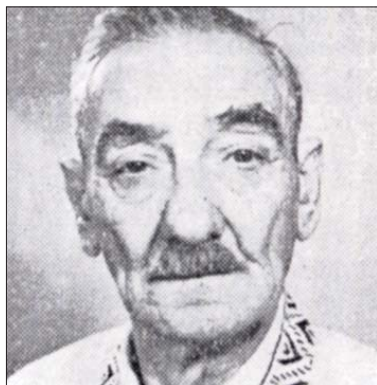
Adresa: Vojvođanska 24, Srediștea Mică 26334; Tel: +381 13 836-808; 64 119-53-84

e-mail: comunitatea@gmail.com; dorinelstan@hemo.net

DIN SUMAR:

DOINITORI LEGENDARI pg. 4 - 5

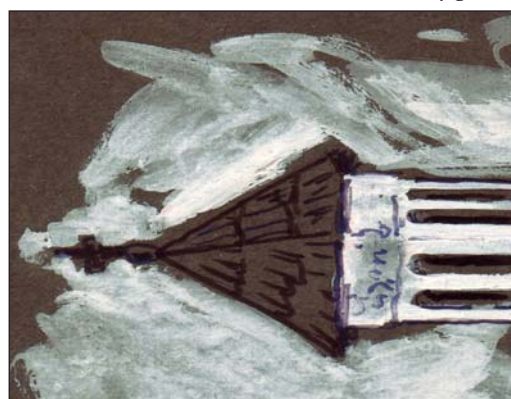
AȘEZĂRILE RURALE ÎN CURS DE DISPARIȚIE pg. 14

PE ARIPILE CÂNTECULUI DE ACASĂ pg. 6

UN LĂCAȘ DE (TRISTĂ) AMINTIRE pg. 17

75 DE ANI DE LA INAUGURAREA UNICULUI
PELERINAJ AL ROMÂNILOR DIN ȘERBIA
ISTORIE, TRADIȚIE ȘI CREDINȚĂ pg. 8

OBICEIURI DE IERI ȘI DE AZI
SĂRBĂTOAREA DIN POIANĂ pg. 20

INTERVIU...
LUMEE, LUMEE... ȘI IAR LUMEE! pg. 12 -13

INTERESUL PENTRU LIMBA ROMÂNĂ A MARELUI
SCRIITOR SÂRB JOVAN STERIJA POPOVIĆ (1806-1856)
pg. 22-23

DOINITORI LEGENDARI

NEAMUL BULIGĂ

Vichentă Buligă s-a stabilit cu familia sa la Srediștea Mică, la începutul secolului XIX-lea. Vestitul neam lăutăresc de la Pârneaora își trage originea din Arad. Denumirea „Buligonii” a orchestrei lăutărești este în fond numele de familie, știut fiind că majoritatea membrilor erau din această familie, adică în total cinci. Urmașul lui Vichente, Petru a avut patru fii: Alexa (cel mai mare)

TARAFUL „BULIGONII”, ÎN ANUL 1937

Ion, Gheorghe și Petru (mezinul), și un singur nepot pe Alexa (fiu lui Gheorghe Buligă) care, mai târziu s-a alăturat și el tarafului de viori „Buligonii”.

ÎNFIINȚAREA TARAFULUI

Celebrul taraf care a dominat prin cântec de la Bega până la Dunăre, a început ca o minunată poveste din bătrâni. Într-o casă de

bârne din umbră de pădure seculară a scârțâit o vioară singuratică. Cântând în ea, așa mai mult pentru sine, unul din primii vlăstari din neamul lui Buligă, cu numele Vichentă. A ascultat și a îndrăgit sunetele duioase pe furiș, încă la vârsta de năzdrăvănie, feciorul său Pătru, care a început a scârțâii în fața părintelui cu rugămintea să-l asculte și să-l ajute să devină „lăutar adevărat”.

După ce s-a căsătorit, Pătru a devenit partener al părintelui care era deja vestitorul viorist de la codru, prezentându-se laolaltă la petrecerile podgorenilor și ale stânenarilor. Taraful de lăutari „Buligonii”, a fost alcătuit din următorii instrumentiști: Alexa Buligă (vioara I), Gheorghe Buligă (vioara II), Ion Buligă (contrabas), Pătru Buligă (braci), Ion Dima-Borgoi (braci), Ion Roșu (contrabas) și Petru Roman (clarinet).

„CÂT-I BANATUL DE MARE, BULIGĂ ÎN TOT SATUL CASĂ ARE”

Aceste versuri îi aparțin celui care a fost sufletul orchestrei lăutărești, Pătru, poreclit „bătrânu”. În localitățile bănățene, taraful a fost foarte îndrăgostit, la nunți și la

HORA ÎN SAT

petreceri. Aici îi așteptau feciorii veseli și bătrâni cu inimi mari, îi așteptau cu ploști învelite în iederă și alte flori și cu bancnote pe care le acătau în părul arcușului.

Formația lui Buligă a avut vechime în a cânta în aceeași componență, element important pentru calitatea interpretativă. Instrumentiștii se pare că nu prea cunoșteau legile armonizării populare, dar având un talent remarcabil, aplicau destul de bine cântatul după auz. Cu un repertoriu bogat și variat de doine, măzărici, poșovăici, hore, axioane, de doi și învârtite, Buliganii au cutreierat sat după sat. Din Pârneaurea și până la Răchitova și Pătrovăț la Poalele Semenicolui (România).

Pentru a ajunge la locul destinat, călătoreau pe drumuri de munte și

de luni câte 2-3 zile, pe jos sau cu trăsura. Deschizând din loc, și-au completat repertoriul cu noi creații din comorile tezaurului folcloric românesc. Tot ceea ce au creat și au cules „Buliganii” din Srediștea Mică, s-a transmis de la bunic la nepot, de la tată la fiu. Elementele din muzica lor se păstrează încă și în zilele noastre. Le răspândesc, cultivă, pe cât le este cu putință soliștii vocali, inclusiv instrumentiștii din satul lor natal, din Mesici, Sălcița, Coștei, Iablanca, Mărghita și altele.

La Pârneaurea, în anul 1927 va fi înființată fanfara „Privighetoarea Codreanului”, care sub conducerea preotului Alexandru Vărăgian, va continua pe urmele Buligonilor, și împreună cu taraful din localitate în perioada interbelică, va deveni un simbol al etniei noastre în această parte a Banatului. Cele mai

îndrăgite cântece, datorită cărora au devenit cunoscuți și apreciați le-au fost doinele și cântecele de joc. Din doinele specifice perioadei Buligonilor amintim „De-ași muri moartea nu-mi vine”, „Pe sub poala codrului”, „Pe dealul cu fragele”, „Doina codrului” „Doina cu douăsprezece șticuri” și altele, care de care mai frumoase. Așa, Axionu lui Buligă se cântă și azi în Banat. Un bogat repertoriu l-a reprezentat melodiile dedicate miresei, ritualului nunții, când pleacă nunta, despărțirea miresei de părinți, de frați, de surori și de prieteni, când se arată darurile de nuntă, când se joacă mireasa pe bani, când se varsă zorile....

O altă trăsătură a tarafului o constituia ținuta vestimentală și eleganță a acestora. Fiecare membru purta pantaloni negri la cămașă albă cu flori, nasturi galbeni și papion. Taraful lăutăresc „Buligonii” au reprezentat un nume de rezonanță în rândul muzicienilor amatori. În perioada postbelică, muzicieni din Banat, conducători de orchestră și fanfare, s-au inspirat și-au preluat multe elemente din muzica practică de acest vestit taraf bănățean. Acești virtuozii ai cântecului popular pe lângă calitățile deosebite de interpreți au fost și superbi dansatori, lucru care l-au demonstrat duminica, la horă în sat sau în alte împrejurări. În perioada interbelică, deși sau îndeletnicit doar cu muzica, se cuvine amintit faptul că la Pârneaurea, ei au fost printre primii viticultori. Așa, fiecare membru al orchestrei lăutărești dispunea de câte un hectar și jumătate de viță de vie, în total șapte hectare. Spre finalul carierei, lăutarii au cântat în cârciuma lui Slavcu din Pârneaurea. Români din Srediștea Mică le-au mai spus „Buligonilor și Ghergonii”.

Muzica acestor creatori de frumos are o remarcabilă valoare muzicală-istorică. Pentru românii bănățeni, Buligonii au reprezentat o perioadă îndelungată un simbol și un model care nu trebuie uitat nici în zilele noastre. Taraful lăutăresc a cântat la cele mai vestite nunți în Banat, botezuri, rugi, petreceri, serbări, aniversări, înmormântări, chiar și la sfințirea clopotelor bisericilor au concentrat.

ULTIMUL BULIGAN

Nu se știe cu precizie anul când să înființat și a început activitatea muzicală, taraful lăutăresc al Buliganilor. În schimb, se știe cu exactitate când au încetat să activeze. În anul 1945. Unicul nepot din vestitul neam de lăutari de la codru, fiul lui Gheorghe Buliga a fost **Alexa Dima** care un timp a cântat împreună cu bunicul sau, tatăl, și unchiul lui.

Dânsul cunoștea gusturile unui număr mare de oameni, le-a cântat din vioară și din flaut, încă de la vârsta de 13 ani. După moartea bunicului, a tatălui și a unchilor trăind la Pârneaurea a încercat să reânvie faima de altădată a celebrului taraf dar n-a reușit.

În deceniul cinci al secolului al XX-lea, se stabilește la Vârșeț unde își petrecea anii bătrâneții. Alexa a fost membru fondator al orchestrei SC „Petru Alb” din Vârșeț, azi „Luceafărul”. El, a fost și activat printre primii membrii ai formației orchestrale din perioada ei de aur (1961-1975) împreună cu Gheorghe Velici, Ion Matei, Nicolae Vinu, Ionel Turcoane, și alții.

Într-un ultim interviu, ultimul Buligan printre altele a subliniat:

„N-am reușit la Pârneaurea să reânoiez faima de altădată a orchestrei. Am să mor cu durerea în inimă că dorința nu mi-a putut fi îndeplinită. N-am reușit, dar n-am aruncat vioara în mirosul de igrasie al dulapului. Nu, căci fără ea aș simți o durere în suflet și inimă. Mi-am găsit un loc să cânt alături de oamenii care și-au câștigat cunoștințele muzicale în școli, și mă simt negrăit de bine în mijlocul lor... Totuși, vioara este viața mea!,,

Prof. N. Stan

Prof. Natalia Stan

VIAȚA CULTURALĂ ȘI EDUCAȚIONALĂ LA MARCOVĂȚ

Construirea primului edificiu școlar la Marcovăț s-a realizat în anul 1734. Conform documentelor, cursurile au fost frecventate de peste 100 de elevi, iar învățătorii care au funcționat sunt: Cucu Ion Almăjan și Petru Iștfan. Paralel cu această școală, din motive obiective, începe să funcționeze și școala confesională în anul 1890. Aici lucrează următorii învățători: Constantin Liuba Aurel Ciulin, Ion Hamat, Ion Adam și Dimitrie Supircean. În anul 1912 se construiește actuala clădire mai spațioasă

decât precedentele (sătenii o numesc școala nouă), în aceeași perioadă se remarcă și o creștere a populației. În această școală la catedră s-au schimbat de-a lungul anilor aproximativ 40 de învățători, unii fiind contractuali din România.

În perioada postbelică, nobila muncă de dascăli, o îndeplinesc soții Doina și Stevan Drăgilă. Consimt că este demn să-i amintesc, deoarece au rămas în memoria a zeci de generații de elevi, datorită faptului, că pe lângă activitatea instructivă au îndeplinit și o amplă activitate culturală. Primind postul de învățătoare în sat, doamna Doina, se implică cu înfocare în activitatea

Biserica Ortodoxă Română din Marcovăț

societății culturale „Doina” în cadrul căreia se ocupă de formația de dansatori. Despre calitatea muncii vorbesc zecile de premii obținute de la diverse participări. Obține nenumărate recunoștințe datorită faptului, că pune în scenă dansuri autentice din sat, care s-au bucurat atât de simpatia consiliilor de specialitate cât și de cea a marcovicenilor.

În toată activitatea ei, doamna Doina, este sprijinită de soțul ei Stevan. Cu părere de rău, menționez, că ambii entuziaști au părăsit prea timpuriu această lume.

Este cunoscută și activitatea românilor bănățeni la viața culturală a satului. La Mărcovăț, un loc important în acest domeniu îl are „Corul Plugarilor”, înființat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea la inițiativa învățătorului Petru Iștfan, mai precis în anul 1868. După corul de la Marcovăț, în Banatul nostru iau naștere și alte coruri românești: Corul din Satul Nou (1870), apoi corul din Toracul Mare (1871), corul din Biserica Albă (1879) și așa mai departe. (Vezi careta „Cântecul la el acasă” Dr.prof. Vasile Varădean, apărută la Editura Mitropoliei Banatului în anul 1985, pagina 95).

Învățătorul pentru Iștefan rămâne o perioadă scurtă de timp în fruntea corului, după el urmând Constantin Liuba care îl conduce până în 1880. Ulterior se schimbă următorii dirijori: Țăranul Ioan Isailu (1880-1912), Nicolae Nicolaevici (1912-1914), din nou Ioan Isailu (1914-1927). În această perioadă țăranul Mihai Moise termină un curs de perfecționare la Lugoj și preia conducerea corului. Perioada de glorie a acestuia este în perioada preotului Iosif Iorga care contribuie la îmbogățirea repertoriului și la calitatea interpretării.

Pe lângă activitatea corului, la Mărcovăț ia naștere în anul 1927 fanfara „Doina”. La început ea este instruită și dirijată de Petru Jurca din Vlačiovăț iar mai târziu de Mihai Moise, fiu al satului. Fanfara participă la toate manifestările importante din sat atât culturale cât și religioase.

În prezent starea societății culturale este deplorabilă. Formația de dansuri și-a încheiat activitatea, deoarece numărul tinerilor în sat este foarte mic. În ceea ce privește corul și fanfara, activitatea este minimă pentru că și aici ducem lipsă de activități. Mai nou fanfara funcționează împreună cu fanfara din Srediștea Mică, găsindu-se și ei în aceeași situație.

Biserica Greco-Catolică din Marcovăț

75 DE ANI DE LA INAUGURAREA UNICULUI PELERINAJ AL ROMANILOR DIN SERBIA

ISTORIE, TRADIȚIE ȘI CREDINȚĂ

An de an, enoriașii din întreg Banatul, în trecut și din România, urcă și coboară dealul Srediștei, la biserica fostei mănăstiri românești, pe 13 și 14 Septembrie, Înălțarea Sfintei Cruci, cunoscută în popor ca „Ziua Crucii”, pentru a fi mai aproape de Dumnezeu.

Tradiționalul pelerinaj datează din anul 1932, când a fost inaugurat de preotul local, Alexandru Vărăgian și protoprezbiterul Traian Oprea prin binecuvântarea episcopului Caransebeșului și Vârșetului, Ion Popasu. Pelerinajul de la Pârniaora, timp de 74 de ani, a contribuit la păstrarea credinței strămoșești, identității și spiritualității românești pe aceste meleaguri. Purificarea sufletului la mănăstirea ortodoxă românească până la 1878, când pe locul vechiului lăcaș s-a ridicat actuala biserică, reprezintă puterea, speranța și supremația credinței ortodoxe românești cultivate de secole în șir, în acest colț al Banatului.

Înălțarea Sfintei Cruci are o imensă semnificație în istoria mântuirii oamenilor, atunci când mama împăratului, Constantin cel Mare, împărăteasa Elena a descoperit Sfânta Cruce. Pelerinii și credincioșii ortodocși români din toate localitățile bănățene se adună, în după-ameza zilei 13 Septembrie la biserica din Srediștea Mică, înnoptând aici în rugăciuni duhovnicești și cântece creștine, iar slujbele religioase continuă și ziua următoare (14 Septembrie). La început, în

primii ani ai pelerinajului tuturor românilor din Serbia, deplasarea s-a făcut pe jos și cu trăsurile, astfel că cei foarte îndepărtați (Uzdin, Torac – 100km) au făcut câte 5 zile, ceea ce le-au luat prea mult timp de la munca câmpului, iar majoritatea pelerinilor o reprezenta pătura săracă a populației. Anual au participat câteva sute de pelerini, un sabor numeros de preoți (în medie 10) și corurile bisericesti din aproape toate localitățile românești.

Credincioșii pelerini erau întâmpinați cu steagul și așteptați în sunetele armonioase ale fanfarei „Privighetoarea Codreanului”, mergându-se prin sat și până la locul numit „Crucea Popii”, de unde se lua apă rece de izvor.

În preziua praznicului, la ora 17 se oficiază slujba Vecerniei, urmată de rugăciuni aparte din Molitfelnic pentru bolnavi și credincioși (citurii) și spovedania celor care s-au pregătit pentru Sf. Împărtășanie. Mezonoptica, apoi Urtenia se desfășoară până la miezul nopții, se oficiază în sabor. Pelerinii, an de an, petrec noaptea la mănăstire, în cântări, citiri duhovnicești și cântări ale Oastei Domnului. Dimineața, 14 Septembrie, la ora 5 se oficiază slujba Sf. Maslu, iar la ora 9 serviciul divin al Sf. Liturghii.

Anul trecut, la „Ziua Crucii”, a participat Prea Sfinția Sa Episcopul Bisericii Ortodoxe Române al Daciei Felix, Daniil, un sabor de preoți (6), iar răspunsurile la Sf. Liturghie au fost date de corul BOR din Sân Mihai. Bătrânii satului povestesc că în „Ziua Crucii”, poți asculta bocetul florilor care se plâng una alteia că se usucă și astfel părăsesc această lume. Din Ziua Crucii și până la Sfântul Alexie, pe 17 Martie este interzis omorârea șerpilor. Se spune că șarpele rămas pe pământ după Înălțarea Crucii este blestemat și sortit dispariției.

Pelerinajul de la Pârniaora a persistat tuturor grelelor încercări timp de șapte decenii și jumătate l-a care a fost supus atât în perioada regimului totalitar și nu numai. Tot așa, în ultimii doi ani, fostul Vicar laneș Moise de la Vicariatul Ortodox

Român din Vârșet din proprie inițiativă, a organizat paralel pelerinaj și la Straja, tot pe 13 Septembrie, astfel, creștinii străjenii și vecinii lor care cu regularitate participau la tradiționalul pelerinaj de la Srediștea Mică, au fost îndemnați să rămână în Straja. Vicarul în loc să adune creștinii ortodocși români în sânul Sf. biserici, el paralel inau-

Biserica fostei mănăstiri din Pârniaora

gurează pelerinaj, dezbinând în felul acesta unitatea din cadrul bisericii noastre, care atâta timp am reușit s-o păstrăm și cultivăm. Indiferent de tot ceea ce se însce-nează, pelerinajele tradiționale de la fosta mănăstire vor rămâne și în continuare izvorul sufletesc din care s-au adăpat strămoșii și părinții noștri, iar izvorul nesecat va continua să curgă în acest colț al Banatului de munte. Aici, în lăcașul de închinăciune, timp de 74 ani, oamenii și bolnavii și-au găsit mângăierea, alinarea și tămăduirea, înălțând în liniște rugăciuni fierbinți spre cer, spre creatorul lumii. Pelerinajele de la biserica fostei mănăstiri din Srediștea Mică și tradiția se păstrează cu sfințenie, fiind un simbol al tuturor credincioșilor din Serbia, o zi de sărbătoare a etniei.

Anul acesta, se aniversează jubileul de 75 de ani de la inaugurarea pelerinajului tuturor romanilor din Serbia, pe locul monahal sfințit de mii de ani de slujirea neîntreruptă în Hristos.

S. D.

Traian Truia, la aniversarea semicetenarului pe tărâm muzical

PE ARIPILE CÂNTECULUI DE ACASĂ

Mesiciul este o gură de rai, cu păduri și dealuri verzi, liniștitoare așa cum frumos grăiește un vechi cântec de șezătoare;

*Mesiciul e un sat,
peste munte cocoțat,
parcă cineva-ntr-o doară
a luat casele în poală,
și le-a aruncat așa
și pe deal și pe vâlcea.
În umbra miresmei codru-
lui cântecul păsărilor și
dorul din poiana „Poienii”,
dealurile și munți; cu
glasul potecilor din pădure,
pomul cu cireșe coapte și
florile de mai, convețuiesc
într-o perfectă culoare și
armonie cu omul.*

Traian Truia s-a născut la 7 ianuarie 1940 în pitoreasca localitate de codru, Mesici, într-o familie de țărani harnici. Tatăl Achim și mama Maria încă din frageda copilărie l-au învățat să creeze frumosul.

Școala generală cu patru clase o termină în satul natal, având 3 învățătoare M.Elza, Ofelia Conrad și

Elena Todor. Puștiul Trăian nevoit să combine nevoia cu plăcerea, mai întâi a început să imite ciripitul păsărilor în frunzele arborilor atât de răspândiți la Mesici, trezând admirația părinților și oamenilor. Pentru el, ciripitul păsărilor, sunetele duioase ale instrumentelor de suflat și muzica în genere au devenit mai mult decât o pasiune. Muzica a început s-o simtă și s-o trăiască, iar paralel cu talentul lui a cultivat și extins cunoștințele în acest domeniu. Afinitatea și dragostea față de muzică i-a fost înfiripată de natură. La vârsta de 12 ani, mergând la bunul său amic Lazăr Papure, care era un cunoscut

fluieraș în această zonă a Banatului, a început să cânte și el la fluier care practic era primul instrument în adevăratul sens al cuvântului la care a cântat și care mai târziu la primit cadou, astfel a început să intre în tainele acestui instrument. Tot în această perioadă (1952) s-a încadrat în grupa „Călușărilor” din sat, cu care s-a prezentat la diverse sărbători, aniversări, festivități în localitate și în afara localității. Relativ repede a devenit membru al celebrei fanfarei „Turturica”, la vârsta de doar 14 ani, fiind remarcat de conducătorul Pau Bou care împreună cu 30 de tineri au fost instruiți în arta magnifică a muzicii. Locul de

**PRIMA APARIȚIE PE
MICUL ECRAN LA
POSTUL RTS A VES-
TITEI FANFARE
„TURTURICA”,
DIN MESICI, S-A REAL-
IZAT ÎN ANUL 1970.
În imagine, Trăian Truia
(primul la dreapta)
actualul dirijor și sufle-
tul formației muzicale
mesiciene.**

repetiție și instruire a fost încăperile bisericești puse la dispoziție de capela ortodoxă română din localitate. În primăvara anului 1956, tânărul instrumentist Traian Truia a început să cânte la clarinet în cadrul fanfarei „Turturica”, participând la toate competițiile comunale, regionale în țară și în România, Pancevo, Deliblata, Uzdin, Timișoara, Kosovska Mitrovița, N. Sad... cucerind plachete, medalii, diplome și mențiuni. Această perioadă a însemnat „perioada de glorie”, a fanfarei „Turturica”, având în vremea aceea epitetul de cea mai reprezentativă formațiune muzicală din această parte a Banatului. Între anii 1962-1964, și-a făcut stagiul militar la Mostar (Croatia) dar încadrat în orchestra muzicală militară cu un repertoriu de muzică distractiv și jazz. Timp de un an și jumătate, sâmbăta și duminica în căminul Armatei Populare Iugoslave din Mostar a susținut concerte ca

Echipa de fotbal „HAIDUC”, din Mesici

țară, cât și în străinătate, purtând faima mesicenilor și zonei de codru a Banatului. Începând cu anul 1974, Traian Truia devine dirijorul renumitei fanfarei „Turturica”, și până azi, sub a cărei baghetă formațiune muzicală a înregistrat noi și noi succese devenind un fenomen inedit în această parte a Banatului. Tot în

aici la Mesici, obiceiurile populare românești s-au păstrat și se păstrează cu sfințenie, ca un lucru sacru și demn de amintit al strămoșilor, care se cultivă, păstrează și promovează până în zilele noastre. La Mesici cu ocazia rugii satului, Paștelui și a altor sfinte sărbători se organizează „HORA ÎN SAT”, obicei care este în curs de dispariție în această parte a Banatului. Un alt obicei reprezintă mersul fanfarei prin sat, de la casă la casă, la Anul Nou, mai exact în dimineața zilei de 1 Ianuarie și se termină în orele serii, tot cu hora în sat. Paralel cu bogatul și variatul palmares cultural pe parcursul celui 5 decenii, Traian Truia a desfășurat o bogată activitate sportivă. La vârsta de 13 ani a fost titular al echipei de fotbal „Haiduc”, din Mesici, evoluând cu succes în formație, timp de 27 de ani. Este o curiozitate că a fost titular în unsprezecele echipei laolaltă cu fratele și tatăl său. Echipa de fotbal a înregistrat frumoase succese în cadrul ligii comunale, participând cu regularitate la toate edițiile Cupei libertății, unde în 1957 a fost semifinistă, la un pas de mare finală.

Fanfara „Turturica” dirijată de Traian Truia

solist instrumentist la clarinet, acordeon și tobe.

Întors din armată și-a continuat activitatea muzicală, astfel în 1964 învățătoarea Ileana Gerlici a înființat formația de dansatori pe lângă SCA „Ion Creangă”, iar la inițiativa lui Traian Truia s-a înființat orchestra populară „Perinița”, din localitate, dirijată cu mare dibăcie de el. Orchestra încă de la început a avut un succes mare de răsunet, fiind alcătuită din 8-10 membri a participat în perioada anilor 1964-1972 pretutindeni dând tonul veseliei la nunți și sărbători, participând la emulații de cântece și folclor, atât în

această perioadă conducătorul și sufletul fanfarei a instruit 3 generații de tineri, în total 35 de noi membri care sunt mândri de predecesorii lor și care sunt profund recunoscători pentru tot ceea ce a făcut, dirijorul Traian Truia.

Azi „Turturica”, are în componență 20 de membri care cu același elan merg pe drumul preserat cu flori al strămoșilor. În timpul iernii, în serile lungi tot „la capelă”, seară de seară se fac repetiții sub bagheta neobositului dirijor, Traian Truia. Cel mai important lucru pe care conducătorul, Traian a ținut neapărat să-l amintim e faptul că

La ora actuală echipa de fotbal „Haiducul”, din Mesici este doar o frumoasă amintire a sătenilor. Vom încheia cu nostalgie, dar totodată puterea și credința acestui om de a crea, cultiva, transmite și transpune frumosul în sunete muzicale, ritm și armonie.

„Toată viața am slujit cântecul strămoșesc de pe plaiurile magnifice mesicene!

Dumnezeu să ne ajute ca prin credință, tradiția s-o păstrăm!

Dorinel Stan

INTERVIU

Lumee, lumee ... și iar lumee!

Și-a scuturat toamna, poleiala nesfârșită peste codrii și podgoriile vârșetene, coborând grațios spre dumbra-va Mesiciului. Se oprește o clipă, pentru închinăciune, la poarta mănăstirii, iar apoi pune stăpânire pe întreaga delurime. Ne oprim aici în dorința de a stabili un dialog al prezentului cu trecutul.

La marginea satului, cea din vecinătatea codrului, trăiește „moș Aurel” (cum îi spun cei din părțile locului) și cărțile lui.

Aurel Păsulă, poet țăran, fiul poetului popular Vichentie Păsulă Țuțan, s-a născut în îndepărtatul an 1921, în satul Jamul-Mic.

Dumneavoastră, domnule Aurel Păsulă, sunteți unul din puținii martori oculari ai începuturilor literare românești de pe aceste meleaguri. De unde a pornit drumul d-voastră spre creație, cum ați început să scrieți și să publicați poezii?

Dragostea și interesul pentru lumea literelor le-am avut încă din copilărie. Școala primară (șase clase, mult pe atunci) am urmat-o în satul natal, avându-1 învățător pe Theodor Cozac, de origine din Ferendia, România. Învățătorul meu a remarcat ușurința cu care mă exprimam. Alături de tata pășisem pe tărâmul literelor mari și mici. Mulțumit de evoluția mea, învățătorul meu discută acest lucru și cu preotul Cornel Șdicu. Acesta, sâmbăta, la orele de religie, mă luă sub protecția sa. Cercetând, cum el știa, a văzut că îmi erau cunoscute și alte cărți în afară de manualele școlare. Citisem cărțile și ziarele pe care le primea tata, de la Orăștie, Sibiu și ziarul Nădejdea din Vârșeț. Preotul mi-a pus atunci la dispoziție cărțile din biblioteca personală. La îndemnul tatălui meu, care îmi sugera uneori și subiecte, am început să scriu impresii și simțăminte proprii.

În cărțile pe care le citeam, aflam o mulțime de cuvinte care nu știam, însă, ce înseamnă. Nu le știa nici tata pe toate. Preotul Cornel Șdicu, mi-a spus că am nevoie de un „vocabular”. Mi-am făcut unul și dânsul

îmi explica cuvintele în termeni știuți. În decurs de trei ani „vocabularul” meu cuprindea mai mult de trei sute de cuvinte.

La vârsta de 17 ani, în pragul căsniciei, aveam aproape 100 de cărți.

Mi-am făcut și un catalog - o evidență a cărților mele - care cuprindea: numărul, titlul, autorul și câte bucăți aveam. Căsătorindu-mă, la Mesici, mi-am adus cărțile cu mine.

(Mi-a arătat „moș Aurel” cărțile lui. Le păstrează într-

Aurel Păsulă în etate de 86 de ani

o cameră specială, o bibliotecă improvizată, cu rafturi de lemn. În mijlocul „sălii de cetire” se întind o masă masivă, de stejar mesicean, și ea la rândul ei încărcată cu cărți, ziare și notițe ale poetului. Toate cărțile erau protejate de cearșafuri albe.)

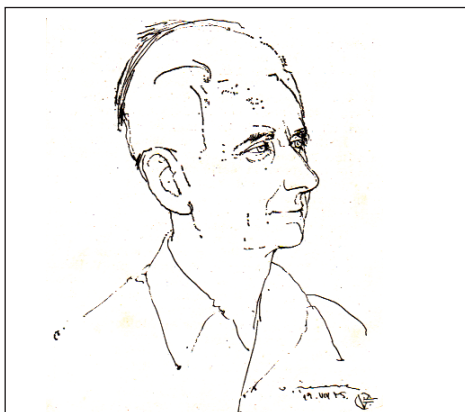
La Mesici am avut norocul să cunosc un însuflețit cititor de cărți, pe Iovan Putnic, născut în 1893. Acesta s-a arătat nespus de bucuros când m-a cunoscut. Primea cărți și ziare din România, poseda cărți din Biblioteca Istoric-Populară Română, de la edituri din Sibiu și Brașov. Acest iubitor de carte, a fost timp de 7 ani primarul satului, avea o caligrafie admirabilă și nu-i plăcea să se afirme și nici să colaboreze la vreo publicație.

Vă întrerup amintirile, doar un moment, aș vrea să știu cum procurați pe atunci cărți și ziare?

De unde cărți și ziare? Păi, aveam doi unchi în România. Unul trăia la Jamul Mare, iar altul la Gherman. Amândoi erau primari, la primărie primeau diverse publicații. Eu mă duceam, clandestin în România, la ei și aduceam cărți acasă.

Într-o iarnă (1935), m-am dus cu patinele pe gheață până în România și mi-am adus un sac de cărți în spate. Fusesem socotit dispărut, mâncat de lupi, fiindcă lipsisem două zile de acasă.

Dacă nu ați urmat apoi nici o școală cum ați stabilit legătura cu tinerii progresiști ai vremii?

Aceasta tot datorită tatălui meu, care era prieten cu tatăl lui Vasile Popa. Acesta lucra la banca Luceafărul din Vârșeț. Acolo l-am cunoscut pe Vasile Popa.

În anul 1937, la un miting de aviație, la Vârșeț l-am reîntâlnit pe Vasile Popa. Era cu mai mulți tineri. M-am invitat și pe mine să mă plimb cu ei până la Kulă. Ne-am săturat atunci de struguri, culeși din viile nemțești prin care am trecut. La Kulă, ne-am urcat până la treptele din vârful, de unde priveam toată împărăția Vârșețului.

Așa am intrat eu în rândul inițiatorilor culturii românești din acele vremuri.

În anul 1937, am fost invitat la jubileul - 10 ani de la apariția ziarului Nădejdea. Cu această ocazie am citit poezia mea: 10 Ani de apariție a Nădejdiei. În acest ziar am mai publicat creații folclorice. Regele Carol a oferit acestei redacții 500 de volume de carte. Când au sosit am ajutat la aranjarea bibliotecii, împreună cu Gheorghe Ogrin (din Marcovăț), un alt veteran al iubirii

Într-o iarnă, m-am dus cu patinele pe gheață până în România și mi-am adus un sac de cărți în spate. Fusesem socotit dispărut, mâncat de lupi, fiindcă lipsisem două zile de acasă.

de cultură originală.

Am mai colaborat și cu ziarul Foia Poporului, apărut în 1938 și coordonat de preotul Ioan Mităr. Acest ziar 1-am primit gratuit un an de zile.

Unde v-au condus cărările vieții mai apoi?

În timpul ocupației am făcut parte din rândurile tinerilor care au fost duși la muncă forțată: în 1942-4 luni la Vârșeț, în 1943-6 luni la Stari Let, în 1944-6 luni la Mariolana. Am văzut și bombardarea Alibunarului. Eram cu caii la arat, în apropiere când a izbucnit urgia focului și a bubuiturilor.

La 11 august 1946, la Coștei, a avut loc prima întrunire a tinerilor scriitori români care au hotărât înființarea Cercului literar Lumina. D-voastră erați acolo. Vă rugăm să ne relatați câteva aducerii aminte?

Despre inițiativa înființării Cercului literar Lumina, am aflat de la Vasile Popa și Radu Flora; tot ei m-au invitat și pe mine la Coștei. V-am spus că pe Vasile Popa îl cunoșteam bine, iar apoi și pe Radu Flora care se căsătorise cu o consăteană a mea. Ei susțineau că trebuie să începem să organizăm cât mai bine viața noastră literară.

După ce am fost primiți așa cum românii din satele noastre știu să-și aștepte oaspeții, cu fanfara, cu decor de port popular românesc, ne-am adunat la Casa națională unde s-a ținut șezătoarea literară. Vasile Popa, în calitate de redactor al Libertății literare, a deschis această șezătoare. Mai mulți scriitori au citit din scrierile lor, printre ei am fost și eu. La această întrunire a scriitorilor s-a hotărât și înființarea Cercului literar Lumina. Tot atunci s-a ales un comitet de conducere și s-au stabilit regulile după care cineva putea să devină membru în acest Cerc literar.

Ați fost membru în redacția primei publicații literare de limbă română, Libertatea literară, care este apreciată ca punctul de plecare al literaturii românești din

Voivodina. Considerați nimerită această afirmație?

Da, consider că este așa. Acolo, în jurul Libertății literare, ne-am adunat noi toți care iubeam cuvântul scris românesc. Am făcut treabă așa cum s-a putut, ca începători, dar cum erau și vremurile.

Pe atunci eu am participat la primul concurs de poezie, cu poezia Sub fastica germană și am obținut premiul II. Nu am putut asista la această manifestare, pentru că am fost înrolat în armată. În 2 noiembrie 1946 am plecat la Varajdin, în Croația. Premiul care a constat în cinci cărți de poezie, din literatura universală și o

Unica carte de versuri publicată până în prezent

scrisoare, mi-au sosit prin poștă la Varajdin. A fost un moment deosebit. Într-o seară, la „Politički čas”, locotenentul mi-a adus premiul. M-a numit în fața tuturor pesnik și pobednik. Ziarul Libertatea 1-am primit în armată, doi ani de zile.

În anul 1948, Vasile Popa s-a retras de la conducerea Luminii. Știți ceva în legătură cu acest fapt?

La plecarea lui Vasile Popa de la Lumina nu am fost martor, eram încă în armată. Dar după cum au evoluat evenimentele mai târziu, cred că Vasile Popa a plecat și a devenit Vasko fiindcă asociația noastră era compromisă din cauza dirijării politice a Sovietelor în România.

De atunci ați scris mereu. Ce ați scris și pentru cine?

De atunci am scris mereu și... rău,

Cum s-ar spune către lume,

Pentru cine? Pentru mine...

Drd. Brândușa Juică

AȘEZĂRILE RURALE ÎN CURS DE DISPARIȚIE

În Serbia sunt pustii mi de gospodării, dispore în jur de 1500 de localități sătești. La sat, numărul locuitorilor drastic și rapid se micșorează, iar dacă continuă în acest ritm, există posibilitatea reală ca pe parcurs de câțiva ani, Serbia să devină țara agrală, fără țăranii și sat.

Azi, în Serbia există 4800 de sate. După estimările specialiștilor, Branislav Gulan, expert de la societatea de știința a economiștilor în următorii 15 ani, de pe harta țării va dispore fiecare a patra localitate, respectiv 1200 de așezări. Tocmai în 86% de sate, numărul locuitorilor este în continuă descreștere și doar în 12% crește sau stagnează. În totalitate sunt depopulate 1961 de sate. Tot la fel, aceeași soartă o pot trăii încă 200 de localități, fiindcă n-au nici un locuitor mai tânăr de 20 de ani. Descurajează datele potrivit cărora la ora actuală în satele din Serbia trăiesc 260.000 de bărbați apropiați de 50 de ani, care încă nu și-au întemeiat familie iar caracteristica așezărilor rurale este mizeria naturală tot mai pronunțată a bătrânilor care au rămas la sat să trăiască. În această privință, Voivodina și Serbia de sud sunt zonele cele mai periclitare.

Cauzele sunt multiple: destrămarea Iugoslaviei, războaiele civile, crizele economice, dezinteresul autorităților de stat, migrațiile, standardul, sărăcia...

Nr. populației rurale în Serbia pe parcursul ultimilor decenii.

Anul	Nr. agricultorilor
1961	49%
1971	36%
1991	17%

După aprecierile specialiștilor se consideră că în anul 2011, în

Serbia, numărul agricultorilor va ajupe la cifra de 9,4% din populația țării sau 540.000 de suflete. Jumătate din ei vor avea peste 60 de ani, respectiv doar 11,5% vor fii mai tineri de 20 de ani. Pentru a nu se realiza aceste pronosticuri e nevoie în primul rând, ca politica guvernului față de agrar și economia rurală să se sprijine pe cea a Uniunii Europene, respectiv foarte multe

stimulări. Acest lucru este foarte important azi, când există un milion de șomeri iar din cauza restrucurării și privatizării complexelor gigante, muncitorii rămân fără posturi de muncă. Majoritatea lor sunt din regiunii rurale, astfel că pot începe o nouă afacere la sat dar sprijiniți financiar de stat.

În Voivodina situația este dezastuoasă. Jumătate din numărul populației trăiește la sat. Cifrele arată că în ultimele patru decenii din cei 12 milioane care trăiesc la sat s-au redus la aproximativ 900.000 de suflete. Pustietatea așezărilor rurale cea mai pronunțată în Voivodina o reprezintă Banatul de sud și comunele Plandiște, Alibunar și Biserica Albă, unde practic este concentrat cel mai mare număr de români la nivel de comună. Etnia românească, adică localitățile românești din Serbia sunt în continuă descreștere, iar numărul populației este tot mai mic, sporul natur-

al negativ. Cu siguranță în următorii 10 ani vor dispore așezări românești foarte importante cândva pentru spiritualitatea românească din Serbia, cu o istorie atât de zbuciumată, așezări vechi românești care denotă existența noastră de secole pe aceste meleaguri. E momentul, când toți trebuie să ne întrebăm: încotro va merge satul românesc și cu cine? La Mărcovăț în urmă cu jumătate de secol au trăit peste 1700 de locuitori, azi doar 400 iar școala are 6 elevi și exemple pot continua. Români din Serbia nu vor dispore, ci va dispărea „veșnicia de la sat” dacă nu se iau măsuri urgente și concrete. Specific pentru așezările românești din această parte a Banatului este numărul relativ mare de românii plecați de 3-4 decenii la muncă provizorie în străinătate care între timp s-au stabilit acolo și chiar ajunși la pensie, trăiesc departe de satul natal, de vatra strămoșească. Media de vârstă în așezările românești este între 45-53 de ani. Minoritarul român în Serbia se află într-o situație dificilă și doar o „discriminare pozitivă” în ceea ce privește școlarizarea, informarea poate contribui la păstrarea identității care e sortită să dispară în

multe așezări românești din Serbia, respectiv Voivodina. Nu ne rămâne decât să sperăm într-o minune în viitorii ani, astfel că numărul locuitorilor să nu se mai reducă iar tinerii să rămână la sat.

Obiceiuri de ieri și de azi

SĂRBĂTOAREA DIN POIANĂ

Sărbătoarea din poiana „Poienii”, este o moștenire a trecutului, care poartă pecetea vechilor tradiții și obiceiuri din zona montană a Banatului. Despre sărbătoare până în zilele noastre, nu s-a scris mai aproape nimic, cu toate că există de cel puțin opt decenii și are totuși unele caracteristici ale renumitelor nedei din Muntele Găina, din Ardeal și al sărbătorilor culesului de vii de

Sărbătoarea avea farmecul ei specific codrenilor, în umbra stejarilor și în parfumul ierburilor și al florilor de mai, cânta renumitul taraf de lautări al Buliganilor din Pârneaora și fanfara „Turturica”, din Mesici. Se cântă, se juca, se gusta carne de miel și prăjituri la umbra stejarilor și deșertau domigene cu vin bun, de la buciom. În perioada celui de al II-Război mondial, tradiția a fost întreruptă, iar începând cu anul 1948, în poiană au început din nou să se adune locuitorii satelor Mesici și Pârneaora și împreună să se bucure și veselească, de sărbătoarea oamenilor muncii -1 Mai.

Sărbătoarea din Poiana de lângă pădurea din care ieși venind din Mesici și îndată ai în

Poiana „POIENII”

pe vremuri... Când este vorba de tradiție „Sărbătoarea din Poiană”, denumită după locul din pădure, este relativ veche, lucru care este confirmat de cei mai vârstnici locuitori din Munții Vârșetului. Totuși; anul începutu-

Drumul spre Poiană

față panorama Pârneaorii (Srediștea Mică), nu-și mai are farmecul și sclipirea de odinioara, dar iată tradiția acestui vechi obicei românesc din Munții Vârșetului continuă „Pe aceeași ulicioară,,! Ani în șir în atmosferă de vecinătate, la 1 Mai, se adună la sărbătoarea din poiană, mesicieni, pârnoreni, mărcoviceni și sredișteni și este nespus de frumos, sărbătoarea lor comună.

* Măială – petrecere câmpenească tradițională (organizată în luna mai)

Sărbătoarea din Poiană în trecut

lui „Sărbătorii”, se pierde în negura timpului, iar a da un răspuns la această întrebare este foarte complicat. Cercetând arhiva fostei mănăstiri din Srediștea Mică, întâmplător am găsit un document semnat de preotul local, Alexandru Vărăgean, adresat Prea Sfințitului Arhimandrit la Mănăstirea din Mesici, prin care este invitat să ia parte la „măială*,, (sărbătoarea) din 2 Mai. Aici se mai preciază locul numit „Poiana”, în pădure, unde se va desfășura sărbătoare, cu începutul la ora 8 respectiv 17 orele serii. Invitația este adresată în anul 1926 și este semnată de preotul din Srediștea Mică, Alexandru Vărăgean.

Locuitorii din Vârșet, Mesici, Srediștea Mică și alții, se adunau în poienile pădurilor din Munții Vârșetului, aici se bucurau și petreceau..

Prof. Dorinel Stan

ISTORIE, LEGENDĂ ȘI ADEVĂR NOTORIU

TOPONIMELE IZVOARELOR BĂNĂȚENE

Localitatea Pârneaora din împrejurimea Vârșetului, grație poziției geografice, a avut dintotdeauna condiții prielnice pentru apariția, supraviețuirea și dezvoltarea comunităților umane. Așezată în partea

„BUNARI” cel mai vechi izvor, amintit la 1767 în documente scrise

muntoasă a Banatului, zona sredișteană a oferit posibilitatea unei vieți confortabile. Locuitori ai acestor părți au fost: tracii, sciții, celtii, dacii și romanii. Despre numeroasele izvoare din Pârneaora există tot felul de legende.

Numărul izvoarelor este impresionant și toate au denumiri specifice, care s-au păstrat până în zilele noastre. În perioada interbelică, la Pârneaora existau 41 de izvoare. Numărul lor, însă s-a redus considerabil, drept consecință a schimbării formei de relief, împăduriri terenurilor, exploatarea și folosirea suprafeței de teren pentru anumite necesități obștești...

Până ieri la Pârneaora, locuitorii se aprovizionau cu apă potabilă de izvor de la cele 27 izvoare care au supraviețuit timpului și care de atâtea secole curg din stâncă cu apă limpede și rece. Unele și-au schimbat înfățișarea, poziția și denumirea

lor a rămas aceeași.

Toate izvoarele de la Pârneaora au o denumire caracteristică:

Ciuciurău, Șciubei, Izvorul din Zăbran, Fântânioara, Iribiță, Izvorul săc, Izvoară, Izvorul lupilor, Izvorul ruginit, Izvorul lui Costa, Izvorelul, Vogița, Nucul, Izvorul lui Checicanul, Cheia, Anter, Izvorul lui Pura, Bunari, Izvorul sărat, Izvorul cu clisă, Izvorul lui Barbeș, Izvorul Răfăilă, Izvorul lui Pemu, Izvorul lui Stanimir, Izvorul lui Șvaiț, Drăgoiești, Izvorul lui Băca, Mărcinu, Izvorul Mătu, Izvorul din Valea Groșățului, Putalin, Izvorul lui Pucei și Stupina.

Din păcate, unele din acestea nu mai există, fiind ruinate, dar se știe locul unde au fost cândva. Acestea sunt: Izvorul lui Pura, Izvorul lui Boca, Drăgoiești, Izvorul din Valea Groșățului etc. Primele izvoare din Pârneaora au o vechime de peste 600 de ani și au luat naștere odată cu ridicarea și construirea vechii

FÂNTÂNA MARE

mănăstiri din localitate.

În documentele scrise ale Mănăstirii din 1771 se amintește și un izvor din nemijlocita apropiere a acesteia, izvor care a supraviețuit

FÂNTÂNIOARA

până în zilele noastre căruia toți locuitorii îi zic „BUNARI”. De fapt, acesta este cel mai vechi din sat. Apa nu a secat niciodată din el și are un potențial enorm. Apa este limpede și rece, fără gust și miros, un fel de apă tămăduitoare, folosită de locuitorii satului și de mănăstire și probabil a fost sfințită încă în timpul existenței vechiului lăcaș. Înfațișarea actuală a izvorului i-a fost redată în anul 1764 când a fost amenajat cu suma de 68 fl. bani achiziționați de mănăstire.

Izvorul „RĂFĂILĂ” se găsește la poiana Ciorbeșcilor, la poalele celui mai înalt vârf din Voivodina (Guduricki vârf-641m).

Aici coboară cerbii și căprioarele, se adună și găsesc apă potabilă. Unele izvoare, ca de pildă Izvorul lui Costa, al lui Anter, al lui Pura, al lui Barbeș, al lui Putalin, al lui Pucin...au primit denumirea după cei care le-au descoperit, săpat sau amenajat.

Izvorul „ȘCIUBEI” este unul din vechile izvoare ale localității fiind considerat drept izvor sfânt. Deasupra acestuia, în anul 1995, s-a construit o capelă frumoasă, din fundamentul căreia, din stâncă, izvorește o apă rece și limpede „ca lacrima”. Potrivit legendei, în urmă cu câteva secole, timp de trei ani

consecutiv, hotarul localității a fost dominat de o secetă cumplită. Locuitorii au părăsit zona îndreptându-se spre câmpie. Excepție a fost o familie săracă, care își număra zilele fără apă. S-a întâmplat atunci o minune-din stâncă de lângă casa în care locuiau a început să izvorească apă. Membrii familiei, în semn de recunoștință, au ridicat mai târziu un locaș sfânt lângă izvor.

Izvorul lui PEMU se găsește în Poiana Verde. Cetățeanul poreclit „Pemu” făcea funii din scoarța de tei. Teiul este un arbore foarte răspândit la Pârneaurea. La un moment dat a observat că izvorește apă din stâncă. După ce a băut apă, l-a cuprins foamea. Acest lucru este confirmat și azi de bătrânii satului, care susțin că apa din acest izvor a fost folosită în trecut pentru a produce o poftă de mâncare. Izvorul „VOGIȚA” este unul din izvoarele de demult ale localității Pârneaurea din care apa curge pe întreg parcursul anului, indiferent de anotimp. În urmă cu mulți ani apa a fost folosită și la tratamentul bolilor și

**IZVORUL RUGINIT SAU
„PLAVI IZVOR”**

IZVORUL LUI PEMU

copiilor, dar și la descântece și ritualuri ale unor vrăjitori, care luau apă de aici.

O legendă interesantă este legată și de Izvorul LUPILOR care se găsește la 2 kilometri departe de localitate, pe dealul numit Ebârlont. În timpul iernilor grele lupii coborau până aproape de sat, iar locul lor preferat pentru urlet era acest izvor.

Ritualul se repetă în fiecare iarnă, astfel că de aici provine denumirea acestuia de izvor al lupilor. În perimetrul izvorului, există încă două fântâni: fântâna Mare și fântâna cu Salcă. Izvoarele amenajate sunt unori veritabile fântâni, dar majoritatea lor se află în afara vatrei satului. Ciuciur cu varianta „CIUCIURĂU”, iar prin hopologie și etimologie populară, ciur, din care s-a creat prin derivare, după modelul lui ciuciurău, sunt

CIUCIURĂU

date nume izvoarelor amenajate cu jgheaburi de coajă de tei, scânduri. Ciuciurău este locul unde curge un izvor și se pune un vâlău de tei, iar apa cade și face zgomot, ciurăie. Cel mai cunoscut izvor, după care localitatea a devenit oarecum celebră, este izvorul „Ciuciurău” al cărui șuvoi de apă este mare având și o calitate foarte bună.

Deci, nu miră faptul că mulți vârșețeni sau trecători vin cu bidoanele după apă de la „Ciuciurău”, care este considerată drept apă leucitoare.

Izvorul lui „BARBEȘ” are o istorie interesantă. Mult timp „Barbeș”(harambașă) s-a adăpostit prin această zonă. Conform legendei acesta a colaborat mai târziu cu vestitul Adam Neamțu.

IZVORUL LUI BARBES

Barbeș a spart stânca din care izvorea apă. Mai târziu pârnoarenții i-au dat forma pe care o are și azi și, evident, numele vestitului haiduc, Barbeș. Aceasta ar fi o scurtă trecere în revistă a izvoarelor din Pârneaurea, care au reprezentat și sunt în continuare o mândrie a localității. Denumirile toponimice ale izvoarelor și locurilor sunt cele mai vii mărturii ale vieții omului de aici. Numele lor trăiește și azi în toponime, prin tradiția păstrată și cultivată de urmașii întemeietorilor acestor locuri, magnifice din Țara Banatului.

UN LĂCAȘ DE (TRISTĂ) AMINTIRE

În centrul pieții orașului, Biserica Albă, se găsește clădirea cu turn, pe care o vedem în imaginea din față. Pe zidul acestei clădiri a fost depusă o placă memorială, cu următorul text:

Donațiunea

Danița Bocșan și Traian Popescu Corul vocal român din Bela Crkva 1934

După cum vedem acest important eveniment în viața culturală și spirituală a românilor din orașul, Biserica Albă, a avut loc în depărtatul an 1934. De atunci au trecut mai bine de 70 de ani.

Sperăm și credem că spiritualitatea minorității române din Banatul sârbesc, va respecta adânc și cu sfîntenie numele acestor doi donatori, entuziaști, oameni de cultură, cu dragoste și simpatie față de poporul apartenent. Numele lor și a altor donatori din orașul Biserica Albă, ca de exemplu: Aurelia Novac, Vasile Raduloviciu, familia Bălănescu și a altor oameni merituoși va rămâne veșnic în memoria noastră „în veci de veci” peste timpuri, peste veacuri. Să amintim câteva date, câteva momente importante din viața acestui cor prestigios și în același timp societatea culturală a românilor din orașul amintit.

Corul vocal rămâne din B. Albă a fost înființat în anul 1879, la inițiativa unor intelectuali frunțași.

Traian Popescu judecător și donator a fost printre primii întemeietori ai acestui cor, bineînțeles împreună cu alți oameni de seamă ca de exemplu: Vasile Radulovici, primul președinte al corului, d. Bălănescu grefier etc. Viața și activitatea acestui cor s-a desfășurat într-un interval de timp, de aproape un secol (1879-1953,1955).

În această perioadă de timp au fost prezentate 150 de programe cultural-artistice în orașul Biserica Albă, alte localități românești din Banatul sârbesc și România.

Ultimul dirijor de seamă al acestui cor, a fost profesor de muzică al liceului și școlii generale din Vârșeț, Coriolan Bugariu, marele entuziast, pedagog și dirijor de cor. Dânsul a găsit timp și energie să se deplaseze în orașul Biserica Albă pentru a muncii cu entuziaștii, care au mai rămas în oraș. Era aceasta, în perioada anilor 1952-1955 iar după plecarea prof. Coriolan Bugariu, activitatea acestui cor se stinge definitiv.

Trebuie amintit și momentul important, anume, corul a fost încadrat în cadrul societății culturale a românilor din Biserica Albă, numită „Doina”. Aici erau și alte secții, ca de exemplu; secția de dramă, fol-

clor, recitatori, soliști etc. De câteva decenii, glasul „Doinei” nu mai răsună pe aceste meleaguri. Totul s-a stins, deci vorbim de un –„apus de soare a spiritualității” române în Biserica Albă. Populație românească aproape că nu mai avem în oraș. După unele estimări, sunt câteva zeci de persoane care s-au declarat români. Dacă revenim la titlul acestui articol „Un lăcaș de (tristă) amintire” totul depinde de aspect, din ce punct de vedere și poziții privim lucrurile.

Dacă ne gândim la ceea ce a avut minoritatea română în orașul Biserica Albă, atunci putem fi mândri de realizări, dar dacă ne gândim că azi, la ora actuală, la începutul mileniului trei, nu mai există aproape nimic, nici o formă de manifestare a spiritualității românești în acest oraș, atunci este firesc, că acest lăcaș azi ne provoacă triste amintiri, nostalgie și regret pentru tot ceea ce a fost cândva, odată.

La Biserica Albă, mai există ca formă de păstrare a identității Sfântul lăcaș (1871), unde preotul Chilom Drăgan săvârșește slujbele divine în

limba română. În anul lăsat în urmă, CRS a semnat protocol de colaborare cu „Școala Plus” (organizație non guvernamentală) a reactivat filiala CRS din Biserica Albă, iar în cadrul activităților organizate de „Școala Plus” se numără și cursurile facultative de limba română. Este un nou început, un drum ce dă speranțe și lumină!

CLOPOTELE SF. LĂCAȘ

Primele date scrise referitor la clopotele mănăstirii le găsim în cheltuiala pe anul 1756 unde pentru ridicarea clopotuitei mănăstirea a plătit suma de 400fl. În clopotuita Sf. Lăcaș au fost două clopote, turnate din fier. Clopotul mare era turnat în anul 1744 cu greutatea de 460kg, iar clopotul mic era turnat în anul 1750 cu greutatea de 300kg, de meșterul Martin Felth Gos Michaim, la Graz. În urma afilierei mănăstirii Mesici, cele două clopote cu greutatea de 2 quintali, respectiv 11/2 au fost transferate la mănăstirea din Mesici.

Ridicarea actualei biserici (1878) a înpus

aciziționarea a două clopote noi, la turnătoria din Ljubljana (Slovenia) în anul 1882, când au fost sfințite. În secolul al XIX-lea, comitetul parochial din Pârnea, la 11 decembrie 1911 aduce hotărârea să se cumpere un clopot nou, în locul clopotului spart. Anul următor, din Timișoara s-a adus un clopot nou care avea o greutate de 197kg, cu suma de 768 cor. După instalarea clopotului s-a constatat că celălalte două clopote vechi nu pot fii în consensță armonică cu cel nou, se face propunere și să acceptă să se cumpere 3 clopote de la turnătorul de clopote, Antonie Vovotny din Timișoara.

În ziua de 17/30 iunie s-au sfințit în biserica ortodoxă română din Srediștea Mică, cele 3 clopote noi luate în turnătoria de clopote și fabrica se scaune de fier pentru clopote a lui Antoni Novotny din Timișoara. Cele trei clopote noi au următoarea greutate:

Clopotul mare – 419kg
Clopotul mijlociu – 202kg
Clopotul mic – 125kg

Suma totală achiziționată a fost 3031,35 cor, acoperită în mare măsură de biserică și din contribuții și donații de la credincioșii din Pârnea și din Vârșet, proprietari de vii din împrejurările comunei. Sfințirea clopotelor s-a făcut pe 18 iunie 1912 prin parohul administrator Nicolaie Băiaș care a rostit un cuvânt ocazional.

Clopotele Sfântului Lăcaș

Biserica fostei mănăstiri, până în anul 1916 avea cinci clopote. În acest an autoritățile austro-ungare au luat două clopote pentru necesitățile de război.

Note

Arhiva mănăstirii Mesici, cutia IF, legătura pe 1775, Venitul și Cheltuiala din 1754-1775.

ABOR Srediștea Mică, Alexandru Vărăgian, Istoricul fostei mănăstiri din Srediștea Mică, manuscris, pg. 27

Arhiva mănăstirii Mesici, cutia IF, 1775, inventarul mănăstirii Srediștea Mică care a fost preluat și predat mănăstirii Mesici.

ABOR din Srediștea Mică, nr. 12/1912

ABOR din Srediștea Mică, nr. 71/1912

ABOR din Srediștea Mică, nr. 17/1912

Documente inedite...

Descrierea mănăstirei din Pârneaora

În anul 1771 i s-a cerut mitropolitului Ioan Georgevici să se întocmească o situație detaliată a fiecărei mănăstiri din cuprinsul mitropoliei Karlovitelui.

1. Mănăstirea Srediștea Mică cu hramul Sf. Arhanghel. Mihail și Gavril zidită din material bun, zidurile de piatră boltită. Mănăstirea se află pe coasta unui deal, în apropierea celor două pâiașe,

Actuala Biserică ridicată la 1878 pe locul fostei mănăstiri

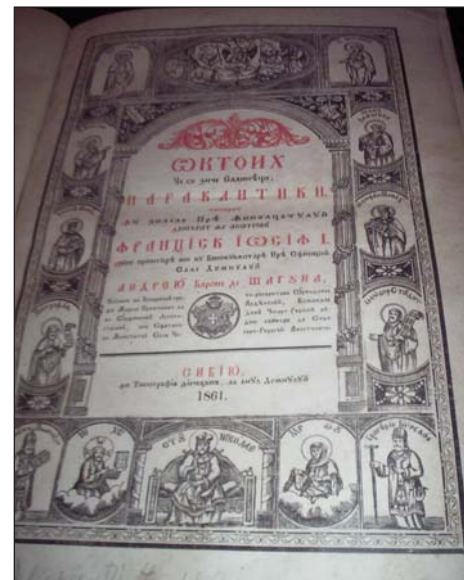
înconjurată de podgorii de viță de vie și pomi fructiferi. Paraclisul prezintă un plan obișnuit la vechile mănăstiri, zidită din piatră și cărămidă, încheindu-se în semicerc spre răsărit, cu 8 ferestre, acoperită cu sindrilă de gorun. În exterior măsoară 7 stânjani și 2 suc în lungime și 2 stânjani în lățime. Mănăstirea a fost alcătuită din 4 clădiri destinate, în spate și în stânga intrării de la poartă. O locuință veche din împletitură și din material bun cu 8 camere de diferite mărimi: 1 antreu, 1 bucătărie, 2 pivnițe mici dintre care una este subredă, 2 camere foarte mici, la nivelul solu-lui și un șopru de fâneț din cărămidă crudă într-o dependentă acoperit cu sindrile. Un șopru subret din împletituri lung de 4 stânjani și lat de 2 stânjani, 1 cuptor bun, con-

struit în exterior din împletitură și în interior din cărămidă arsă, unde se află alături, din același material căsuța pentru ars țuică acoperită cu sindrile, măsurând în total 4 stânjani în lungime și 2 stânjani în lățime. Un șopru de căruțe din cărămidă nearsă, lung 7 stânjani și lat de 3 stânjani și un grajd de cai din cărămidă crudă, acoperit cu sindrile, lung de 3 stânjani și lat de 2 stânjani.

Un șopru de stors struguri în stânga intrării de la poartă, din cărămidă crudă și acoperit cu sindrile, lung de 7 stânjani și lat de 2 stânjani, care îi aparține preotului Sekuzich. Un șopru din împletitură, lung de 2 stânjani, lat de 1 stânjani. Două grădini înprejuite de stâlpi, una lungă de 30 stânjani și lată de 10 stânjani, cealaltă lungă de 45 stânjani și lată de 25 stânjani. Două ambare de cereale din împletitură tencuite cu lut și acoperite cu sindrile (hambarele au fost mutate la Mesici).

O casă construită din piatră de carieră cu 1 celulă și 1 bucătărie, măsurând în lungime 7 stânjani și 4 în lățime inclusiv coridorul, apoi un șopru mic lipit de 3 stânjani lung și

După distrugerile suferite de războiul austro-turc, pe lângă greutatea legate de refacere, mănă-

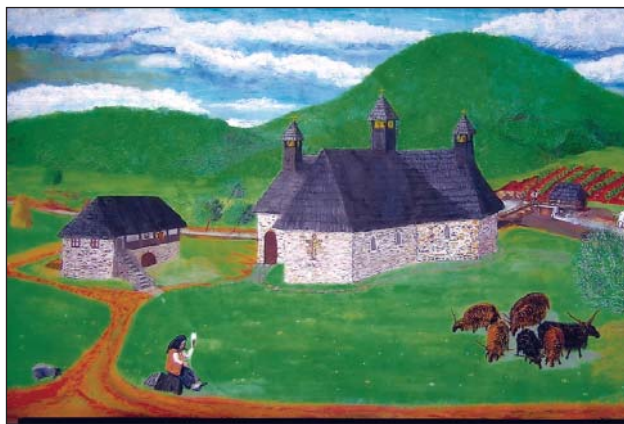
stirile au avut de înfruntat și greutatea în ceea ce privește dreptul lor de proprietate asupra pământului.

În această situație, când mănăstirilor li s-au cerut să dovedească cu act dreptul lor de proprietate asupra pământurilor mănăstirești, mitropoliei Karlovitelui au cerut trimiterea unor comisii de stat care să

consfințească hotărârile posesiunilor mănăstirești.³ Sf. lăcaș din Srediște care înainte de război, proprietatea hotarului măsoara o oră și jumătate de mers pe jos, în lungime și lățime, iar la 1771 pământurile care erau în posesia mănăstirei, măsoară doar jumătate de oră de mers pe jos.⁴

Încă de la înființarea mănăstirilor, ctitorii pe lângă donațiile în bani, au donat pământ arabil, livezi, vii și păduri care trebuia să acopere

nevoile materiale ale mănăstirilor. Pentru lucrarea pământului, mănăstirile primeau pe pământul lor țărani, care se așezau în apropierea mănăstirei și formau mici așezări. Stabiliți pe pământul mănăstirii, formau așezări numite – pârnioare, beneficiând de unele facilități pre-

Schița fostei bisericețe mănăstirești din Srediștea Mică realizată de Iulius Olgea în baza descrierii din anul 1771

1 stânjani lat, item 1, a cărei jumătate este din piatră, iar jumătatea superioară din cărămidă arsă, lipită de șopru sub care este pivnița, măsoară 3 în lungime și 3 stânjani în lățime (Clădirile au fost rezervate de episcopul Vichentie Popovici spre transferare la Mesici).²

cum: loc pentru casă și grădină, dreptul de a folosi pășunile mănăstirilor, dreptul de a tăia lemne – în pădurile acestora, scutire de unele impozite, scutire de serviciul militar și altele. În schimbul lor, pârniaorii se obligau să lucreze pământul mănăstirilor, să dea zecimiala din pământul cedat lor pentru lucru să presteze zile de rabotă (52 anual).⁵

Jelarii mănăstirii Srediște, au obligația să lucreze 22 de zile la cultivarea pământului, în livada cu fânet 8 coase, în pădure și pășune 20 de zile. Mănăstirea dijmă nu dau, iar la 8 zile au obligația o zi să lucreze în folosul ei. Mănăstirea avea 4 podgorii de vițe de vie pe teritoriul ei, mari cu o lungime de 24 de sape, 100 de pruni și o moară de apă, care pisa numai pe timpul ploilor. Pe de altă parte este cunoscut că pâraul de la Srediștea Mică în condiții obișnuite are foarte puțină

apă, care până la Râțul vâșătean dispare. În stare maximă, acest pâriaș poate avea până la 6 m/s³ de apă. Aceasta ar fi fost perioada (primăvara și toamna) când moara de apă a putut să piseze.⁶ Moara a fost construită în anul 1756, când viața monahală era condusă de starețul Iosif, iar pentru cele 4 pietre de moară, mănăstirea a plătit 86fl.

În apropierea morii se găsea o fântână zidită din piatră.

7

Rămâne totuși inexplicabil motivul pentru care s-a acceptat să fie ruinată biserica mănăstirească, una din cele mai vechi clădiri din această parte a Banatului.

NOTE

1. Dejan Medaković, *Prvi štampani opis srpskih manastira*, Zlumi, nr 10, 1974, pg 213

2. Arhiva mănăstirii Mesici, cutia IF, legătura pe 1775, documente

3. Dejan Medaković, *Prve štampane monografije*, în ZLU, nr 10, 1947, pg 211

4. Ozren M. Radosavljević, *Bogoslovlje*, Beograd, 1987, pg 238

5. Vasa Lupulović, *Mănăstirile sârbești din Banat 1865-1918*, Timișoara, 2006

6. București, Arh. St. Microfilmele Austria, rola 151 cadru 1590-1596

7. Arhiva mănăstirii Mesici, cutla IF, legătura pe 1775, Venitul și cheltuiala din 1754-1775

Documente de arhivă

Referitor la desființarea mănăstirii românești Srediște, mai exact luarea pământurilor ce aparțineau Sfântului Lăcaș, la Sremski Karlovci se păstrează notițe, care se referă la vizitele comisiei de stat și a Episcopului Caransebeșului și Vârșetului, Vichentie Popovici la Srediștea Mică. Pe 18 aprilie 1775, domnul Sauer a venit, iar pe 19 aprilie au plecat la Mănăstirea Srediște, unde ne-am uitat la biserică și la celelalte clădiri din jur. Aici, amintitul grof l-a întrebat pe Episcop, ce cerem ca pentru biserică și celelalte clădiri să fie plătit, a răspuns că pentru biserică bani nu trebuiesc, dar acelui pernia-vor (sat) să-i rămână. Gratzul cu noile chili să țină pădurile mănăstirii pentru arderea cărămizilor, ce vor fi trecute la Mesici. Vechile chilio și camerele de la marginea bisericii preotului să fie folosite pentru școală, iar până, livezile de pruni și viile nu se vor vinde să poată fi ale mănăstirii. Tot așa, din pădurile mănăstirii pentru cele peste 1 000 000 de cărămizi, lemne a se tăia, de exemplu 150 kloflere, iar din noua clădire a chiliilor materialul de piatră să-l vândă. Episcopul Vichentie Popovici, s-a oferit să acorde ajutor și se va preocupa ca livezile de pruni și viile să le vândă. La aceasta mâinile le-am dat toți și ne-am întors la Vârșet.

Ziua următoare la mănăstirea Mesici am ieșit și acolo planurile grunului (mănăstirilor) Srediște și Mesici le-am analizat, ne-am uitat, căci la toți ne-a părut rău...Pe câmp mult am mers. Domnul grof Sauer, l-a întrebat pe Episcop cum ar face ele și unde este locul, grunului Srediștei. La cele spuse a răspuns Episcopul: Cel mai aproape de pământul mănăstirii poate să fie, pentru că cu alte locuri nu este amestecat.

Astfel, groful a propus ca cele mai bune locuri din avere să fie mutate pentru că în alte locuri să se dea de la Administrație, deoarece în conscripție aceste locuri nu sunt însemnate. Odată cu elaborarea planului, mai ușor se va ști și cât din pomenitul loc se poate lua, iar până când livezile de pruni și viile mănăstirii Srediște nu vor fi vândute, măcar atâtea zile Mesiciului să-i fie date.

Kront Perghedo a spus că pe viitor să se vadă la Srediște, unde este Neșce și Marasta (nume de locuri) atâtea zile cât vor fi în aceste pământuri echivalentul a se aprecia.

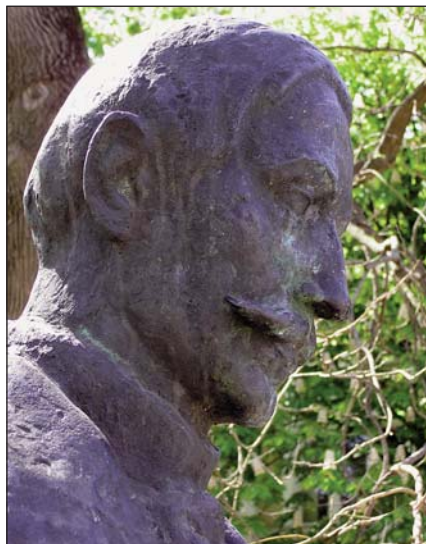
Secretarul Administrației a menționat că satul labuca din grunul actual al mănăstirii Mesici, a luat o bucată destul de mare, cum a spus manesnicul în fața tuturor, 50 de jugăre de pământ, pentru a fi restituit mănăstirii acel pământ, iar locul unde se află nimeni din cameră nu poate știa. Conform planului special elaborat cu privire la mănăstirile bănățene, trebuie văzut din care parte (loc) pământul să se dea."

INTERESUL PENTRU LIMBA ROMÂNĂ A MARELUI SCRIITOR SÂRB JOVAN STERIJA POPOVIĆ (1806-1856)

În anul lăsat în urmă 2006, opera și personalitatea lui Jovan Sterija Popović (1806-1856) se dezvăluie în întreaga sa semnificație. Așa cum au constatat specialiștii, Sterija pune întrebări grele, dar noi iubitorii operei sale trebuie să dăm răspunsuri cu privire la opera și viața sa, la realitatea epocii în care a trăit, la preocupările multiple ale marelui scriitor clasic sârb. Numeroase studii au atras atenția asupra importanței

**Monumentul lui
Jovan Sterija Popović**

operei literare a autorului capodoperei „Patrioții” (Rodoljupci), dar puțini specialiști s-au ocupat de poliglotul Sterija, de scriitorul care cunoștea și vorbea câteva limbi: limbile clasice latina și greaca, apoi franceza, germana, maghiara, româna sau valaha, cum vreți să-i spuneți. Am spus limba romana sau valaha întorcându-ne înapoi în timp la scrisoarea lui Jovan Sterija Popović adresată, în 20 ianuarie 1832, de la Timișoara, lui Vuk Karadžić. La Timișoara Sterija studia cursuri de literatură, fiind, de fapt „slușatelj poezije”. („cursuri de poezie” obs.P.F.). În scrisoarea către Vuk Karadžić Sterija afirmă că „știe bine” și limba „valahă” adică română.

Am făcut aceasta scurtă introducere pentru a ne apropia de studiul lui Radu Flora: „Sterija și problema elementelor lexicale slave în limba română. Acest studiu al lui Radu Flora a fost publicat mai întâi sub titlul „Sterija i problem slovenskih leksičkih elemenata u rumunskom jeziku”, în Zbornik za filologiju i lingvistiku, Matica srpska, Novi Sad, 1957, p. 126-145. A urmat apoi articolul lui R. Flora „Jos nešto o Steriji i problemu slovenskih leksičkih elemenata u rumunskom jeziku” („Încă ceva despre Sterija și problema elementelor lexicale slave în limba română” (obs.P.F.), în Zbornik za filologiju i lingvistiku, 1960, p. 197-198, ca apoi în volumul, Relațiile sârbo-române. Noi contribuții, Libertatea, Panciova, 1968, p. 233-267, un studiu substanțial care pune în balanță tot ce ar putea fi esențial pentru studierea problemei cunoașterii limbii române de ilustrul scriitor sârb. Ne grăbim să spunem că din studiul la obiect al lui Radu Flora reiese că Jovan Sterija Popović cunoștea mai mult limba română „după ureche”, adică acel limbaj pe care putea să audă la piața din Vârșeț, deci varietăți ale graiurilor românești bănățene. Din abordarea lui R. Flora se înțelege că există numeroase suspiciuni în ceea ce privește cunoștințele lui J.S. Popovici de limbă română. În studiul său,

lingvistul Flora face o apreciere asupra gradului de cunoaștere a limbii române de Sterija, oferind exemple concrete din scrisorile părintelui dramaturgiei sârbe. Astfel, din Romanul fără roman (Roman bez romana, 1838), specialistul R. Flora redă citate în original și zicători românești.

Se poate scrie un întreg capitol de carte despre faptul dacă Sterija a cunoscut și în ce măsură a cunoscut limba română. Dar s-o spunem de la început: acest capitol poate fi un omagiu aceluia care s-a interesat de limba și cultura română și Flora nu pune întru totul la îndoială cunoștințele lui Sterija. Deși Radu Flora consideră că Jovan Sterija Popović știa superficial românește și că a transcris greșit unele cuvinte totuși, noi înclinăm să credem că Sterija știa românește...

Acest lucru îl putem deduce din cuvintele sau zicătoarele citate de R. Flora. Vom da câteva exemple din „Roman bez romana: cei je mun nui minčun, sau laude će gura, ke iaka pumnu. Radu Flora consideră că acele, palatalizat și suprimarea lui în final (pumnu) sunt tipice pentru graiurile bănățene. „Încă un indiciu ne arată că pentru cunoștințele lui Sterija de limbă română, graiurile românești bănățene aveau un rol hotărâtor. În lista sa de cuvinte de origine slavă în limba română găsim destule cuvinte tipice pentru Banat (apare faptul că unele dintre ele putea fi preluate din Lexiconul de la Buda. din care exceptează material documentar și unde există cu siguranță destule provincialisme comune pentru Banat și Ardeal” concide Radu Flora.

În cadrul studiului său, lingvistul Radu Flora își propune să catalogheze cuvintele folosite de Sterija în dorința lămuririi lor. Spre exemplificare: Kačka-vrsta dečje igre od zašiljenog šta, adică un fel de bețișor ascuțit - afirma Sterija. Sau gornik- pazitor de câmp, pita-pâine. În ceea ce privește cuvântul kačka, Sterija va polemiza cu Vuk Karadžić. Sterija susține ca la Vârșeț kača - este un bețișor scurt. „Obično se zove kača jedno kraće drvece”, îndreptându-l pe Vuk care a afirmat că ar fi auzit la Vârșeț cuvântul kačka nu kača.

Jovan Sterija Popović

Legăturile concrete ale lui Sterija cu limba română prezintă un interes deosebit pentru filologul Flora. Pentru a demonstra acest lucru, profesorul Flora reia polemica lui Sterija cu Petru Maior, reprezentant de seamă al școlii latiniste, ardelenesti, colaborator, de altfel, al vestitului Lexicon de la Buda. Iată ce scrie Radu Flora despre polemica Sterija-Petru Maior: La afirmația lui Maior că limba română este cea „romană și latină” aflată în cărți și că este alcătuită după pilda grecilor și ca atare, cuvintele slave sunt nu numai puține la număr, ci mai ales

Casa lui Jovan Sterija Popović din Vârșeț

străine limbii române, Sterija identificându-i pe sârbi cu slavii în general, se simte chemat să-i dea replică lui Maior și să arate, prin înșirarea unor exemple contradicțiile în care se implica Maior: construcțiile latine (cite de Sterija) nu corespund celor „valahice”, iar lexiconul slav abunda în limba română. Ne-ar fi interesat desigur și replica lui Maior, dar acesta nu mai era în viață, când Sterija și-a publicat polemica așa că putem să fim sau nu fim de acord doar cu unul dintre polemisti. Păcat!

Pe de altă parte, Jovan Sterija Popović dă dovadă de cunoștințele lexicale remarcabile în articolul său: „Reči srbsko-slavenske u vlaškom jeziku poznate”. („Cuvinte sârbo-slave cunoscute în limba valahă” .obs.P.F).

În încheiere :aș vrea să spun că am scris acest articol cu gândul la Radu Flora și la Sterija în ideea de a arăta că cercetările științifice ale lui Radu Flora sunt extrem de actuale și astăzi poate mai actuale ca oricând în anul dublului jubileu al lui Sterija: 200 de ani de la naștere și 50 de ani de la moarte. În același timp, am încercat să conturez câtuși de puțin personalitățile proteice cu largi posibilități de manifestare în mai multe culturi ale aceluia care a fost și rămâne temeinicul om de cultură și știință, Radu Flora. Însă, pentru elaborarea și mai pro-

fundă a acestui subiect, consider că ar fi de dorit să amintim și câteva idei expuse de profesorul dr.Dinu Gamulescu într-o conferință ținută la Comuna Literară Vârșeț pe data de 15.09.2006 cu subiectul „Interculturalități sârbo-române”. Ca obiect care interesează acest subiect ar fi scriitorii sârbi Dositej Obradović, Vuk Stefanović Karadžić și Jovan Sterija Popović. Pe Dositej l-au tradus încă contemporanii în limba română. Despre Vuk s-a scris puțin în România.

Prin scrierile profesorului dr.Radu Flora, Sterija a fost în adevăratul sens al cuvântului o descoperire pentru cultura română. R.Flora a descoperit vreo 1200 de cuvinte românești la Sterija. În 1827 Sterija ca student la Kejmark a publicat „Dialogul între unchi și nepot” despre limba română. Matica srpska din Novi Sad a publicat acest dialog în limba sârbă.

Spre deosebire de Vuk Karadžić, Sterija a fost instruit, cultivat și a considerat că cultura contemporană timpului de atunci nu se poate baza numai pe bazele tradiției populare, cântecelor și povestirilor populare.

Sterija a văzut complexitatea scrisului românesc de la începutul sec al XIX-lea că aceasta este un amestec de limbă slavonă și română. El nu a fost răutăcios ci doar a dorit să atragă atenția contemporanilor la această complexitate. Profesorul dr D. Gamulescu consideră că Sterija a știut bine românește. El e născut la Vârșeț, a trăit mult aici și acest mediu, a fost pe atunci cu români, iar el este de origine aromân, și-a făcut școala și la Timișoara. În opera capitală a lui Sterija „Rodoljupci”(„Patrioții”) pe unul dintre personaje îl cheamă „Šerbulović” și prof. Gamulescu consideră că acest nume nu provine de la „șarpe” ci de la „șerb” adică iobag, țăran, supus. Tichindeal a tradus unele opere a lui Sterija.

Să încheiem cu o informație care contribuie la cunoașterea operei lui Sterija la români prin faptul că Teatrul Profesionist Românesc din Vârșeț a pus pe scena din Vârșeț opera lui Sterija „Inselatii”(„Prevareni”). Cu acest gest, Teatrul Profesionist Românesc din Banatul sârbesc s-a încadrat în marcarea jubileului marelui scriitor Jovan Sterija Popović.

Prof. Flora Petru

Sclipiri școlare

Pe sigilul oficial al școlii elementare (generale) din Straja, până în anul 1964 stătea inscripția: „Osnovna Škola, Straja, Opština Vršac, Srez Pančevo”. În ședința Consiliului profesoral din Straja, ținută la 6 decembrie 1964 au fost dezbătute propunerile cu privire la noul nume al școlii, adică denumirea ei. Astfel, au fost supuse la vot două propuneri referitor la noul nume al școlii din localitate. Anume: Ion Creangă și Lumina. După o amplă dezbateră, în cele din urmă s-a optat pentru „Ion Creangă”, propunere susținută de majoritatea celor prezenți. Despre această hotărâre a fost încunoștiințat Consiliul școlar, care adoptă hotărârea definitivă, ca organ suprem. Totuși, la următoarea ședință a Consiliului profesoral, ținută pe 14 ianuarie 1965, s-a hotărât ca școala din Straja să poarte numele „Lumina”. În același an a fost acceptată propunerea inițială. Școala Generală „Lumina”, în anul școlar 1964/65 funcționa cu două clase combinate la cursul inferior, în total 78 de elevi, și patru despărțăminte la cursul superior cu 60 de elevi. În următorul an școlar 1965/66, cursurile au fost frecventate de 81 elevi în trei

despărțăminte la ciclul inferior și 56 elevi în patru despărțăminte la cursul superior. În această perioadă, în școală funcționau 10 cadre didactice (profesori și învățători), un director și o femeie de serviciu. Din păcate, numele școlii „Lumina” din Straja, a rămas o frumoasă amintire în albumul școlar.

Aurelia Crăiete

Școala din Straja

Crucile din Banatul montana

Încă din timpurile cele mai străvechi, în Banat, era prezent obiceiul de ridicare a crucilor în diferite locuri populate sau nepopulate, care au marcat prin prezența lor suferința, victoria și mulțumirea. Poporul credincios își exprimă dragostea față de Dumnezeu, față de mănăstire și biserică. Crucile au fost ridicate de familii înstărite, de călugări, preoți spre eterna pomenire a răposaților, ca dovadă a poziției sociale a unora, pentru protejarea localității lăcașului de cult sau familiei.

Crucea lui „Lații,”

ridicate de sihastrii sfântului lăcaș dealungul secolelor sau de cititorii mănăstirii. La început crucile, troitele, au fost construite din lemn și piatră. La intrarea în sat, a existat o cruce, care azi nu mai este, însă s-a păstrat denumirea locului până în zilele noastre „La Cruce”, Crucea a fost ridicată cu scopul de a ocrotii mănăstirea și localitatea de rele. Cu timpul însă, ea s-a distrus păstrându-și locul denumirea. Pe coasta unui deal, stă de veghe o cruce ridicată de preotul local, Mihai Jurcă la 1895, construită din piatră și cărămidă, care nu se găsește într-o stare bună. Nu este cunoscută cauza ridicării acestei cruci, dar denumirea dealului „Crucea Popii” semnifică într-un mod clauza ctitorului.

În partea opusă a localității la poalele muntelui Cioaca Mare există în prezent o cruce ridicată de familia poreclită „Lați” la răscruce de drumuri. În secolul al XIX-lea, a fost ridicată crucea de origine latină, care poartă denumirea de „Crucea lui Lați”. Între dealul Culmi și Grunicelul pe vârful unui munte se păstrează toponimul de „Crucea Iorghi” (Jorgii). Crucea propriu-zisă a dispărut în negura timpurilor, iar locul și-a păstrat denumirea. Pe 19 iulie 2005, de Rusalie, în sesiunea bisericii parohiale cu ajutorul CRS a fost ridicată o cruce de preotul Cazan Iosif

și sfințită de episcopul Daciei Felix al Episcopiei Ortodoxe din Vârșeț, Darii Stoenescu Portoșanu, locul viitorului centru cultural-misionar pastoral al etniei românești din Serbia.

Destul de frecvent, crucile au fost ridicate la cele patru puncte cardinale față de așezarea propriu-zisă, pentru ca în felul acesta, localitatea să fie protejată de cele rele, catastrofe naturale.

În Banatul Montan crucile și troitele sunt cele mai numeroase, iar în fiecare sat întâlnim între 4 și 6 cruci.

În pitoreasca localitate Mesici, cunoscută după mănăstirea cu același nume, cea mai veche cruce ridicată de sihastri mănăstirii pe aceste meleaguri, este „Crucea de la Șest”. Ea până în prezent a fost reconstruită și renovată în câteva rânduri, iar a c t u a l m e n t e necesită unele

Crucea ridicată de preotul Cazan Iosif pe sesia parohială din Pârneaora

lucrări pentru că nu se afla într-o stare tocmai bună. Scopul ridicării ei pe coasta dealului Dumbrava, la intrarea în localitate, a însemnat ocrotirea mănăstirii de rele. O altă cruce, ridicată tot de călugării mănăstirii în apropierea cârcimei „Călugărului” este crucea care azi poartă denumirea de „Crucea de la Vale” și se găsește pe șoseaua principală Mesici-Vârșeț. Anul construirii s-a pierdut în negura timpului și nici cei mai vârstnici localnici nu-și amintesc. Unele crucii, au primit denumirea după persoanele care le-au construit, ridicat sau mai târziu amenajat. În poiana „Poieni”, familia Băcă din Mesici a ridicat în anul 1929 o cruce care poartă numele „Crucea lui Băcă”, adică porecla familiei.

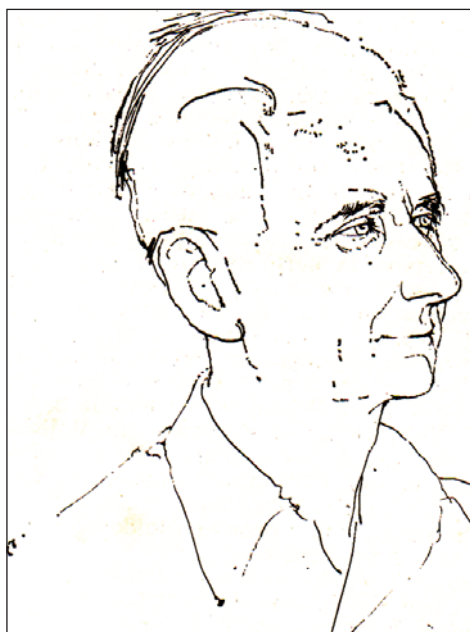
În perioada interbelică, pe drumul Mare, Mitru Bou a ridicat o cruce care îi poartă numele „Crucea lui Mitru Bou”. În centru așezării, a fost ridicată de celebra familie Lațcu în anul 1936, o cruce care semnifică mulțumirea față de creatorul lumii și care dăinuie în centru satului. La începutul lui octombrie 2006, în curtea capelei ortodoxe românești, a fost construită o superbă cruce de celebra fanfară

Crucea ridicată de familia Lațcu din Mesici

„Turturica” și biserică în cinstea membrilor fanfarei care au activat de-a lungul deceniilor, contribuind la promovarea valorilor tradiționale românești și propășirea

Crucea „POPII,”

„Crucea cu Patru Stâlpi” sau „Crucea Abă”. Crucea cu Patru Stâlpi a fost construită în deceniul al patrulea al sec. XIX-lea, grație entuziasmului cetățenilor a patru așezări: Sălcița, Coștei, Iablanca și Vrani (azi în România). Stâlpii sunt clădiți din cărămidă durabilă apoi tencuiți și zugrăviți cu culoare albă. Un lăcaș alb. După toate probabilitățile este ridicată din grinzi groase de lemn. Acoperișul cu patru suprafețe persistă până în zilele noastre, iar în podul construcției este un spațiu folosibil. Aici, celebrul haiduc bănățean Adam Neamțu, și-a găsit ascunziș.

Crucea pe parcursul existenței a fost renovată în câteva rânduri. În anul 1943 este renovată în mijlocul spațiului dintre stâlpi, se montează o cruce de piatră. Pe boltă a fost pictat cerul, drept simbol al veșniciei. La începutul anilor 90, „Crucea cu Patru Stâlpi” primește actuala înfățișare. Locuitorii din cele trei așezări din această parte a Banatului pun la punct construcția și ridică o cruce nouă. Lucrările au fost realizate de Livius Ruga din Mărcovăț.

*Dorinel Stan și
Cornel Mata*

Descoperiri arheologice

Primele decoperiri arheologice în apropierea satului Pârneaora datează din depărtatul an 1867. Este vorba despre o cămară de obiecte din bronz, cu o greutate totală de circa 15kg. În același an, materialele descoperite au fost cumpărate de interpretarea „Naikom” din Vârșet. Din păcate, toate aceste obiecte au fost, retopite pentru nevoile turnătorii lor. Obiectele nu s-au păstrat după cum afirmă Felix Mileker, dar se poate trage concluzia, că au aparținut epocii de bronz. În împrejurimea așezării, s-a descoperit un depozit de monede argintii, de pe timpul suveranului maghiar Rudolaf II (1575-1612), iar pe teritoriul localității s-au descoperit monede romane din secolul al IV-lea. La răsărit de localitate, într-o padină, s-a descoperit în perioada 1910-1912 material preistoric-bucăți de ceramică și piatră din perioada neolitului. Materialul se păstrează la muzeul din Vârșet și nu este publicat. La începutul anului 1966, Pârneaora, s-a găsit o daltă și două topoare de bronz. În baza datelor, s-a constatat că aceste obiecte aparțin aceluiaș depozit. Ele, au fost găsite, într-o vâlcea mică la sud de așezare, în viroagă. Descoperitorul sub o stâncă mare a remarcat un obiect de bronz. Definitiv, nu s-a putut constata, dacă în locul respectiv au fost și alte materiale și nici circumstanțele din apropierea depozitului, deoarece între timp s-a construit drumul iar locul depozitului s-a devastat. Cămara din Srediștea Mică, adică părțile păstrate aparțin grupei mari de depozit tipul (Cincu-Susen) din sec. al XII î.e.n. Toate descoperirile, mărturisesc incontestabil continuitatea vieții, în spațiul Srediștean în ultimii 6000 de ani, din epoca pietrei (neolit) apoi epoca bronzului și fierului, până în perioada Antichității și Evului Mediu.

Prof. Dorinel Stan

NOTE

1. Zoran Andric, Spomenica 70-godišnica hrama Sv. Arha. Mih. Gavrilu u V. Sredistu 1924-1994, Vrsac pg. 7
2. Neolit juznog Banata sa pogledom neolitskih nalazista Pancevo 1978 pg. 33-34.
3. Rad Vojvodjanskih muzeja, N. Sad, 1971, pg. 25-26

